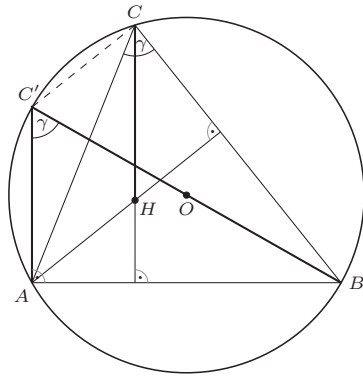
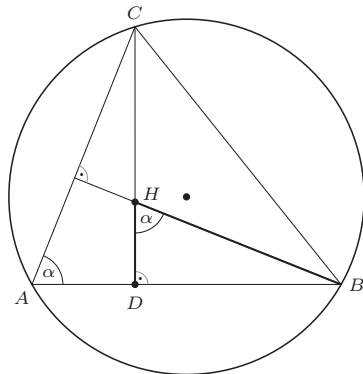

Podpowiedź do rysunku 2 z *Małej Delty*

Czworokąt $AHCC'$ jest równoległobokiem $|HC| = |AC'|$, $|\sphericalangle AC'B| = |\sphericalangle ACB| = \gamma$, bo są to kąty oparte na tym samym łuku.

Podpowiedź do rysunku 4 z *Małej Delty*

Z $\triangle HDB$: $\frac{|HD|}{\cos \beta} = \cos \alpha$.

twierdzeniem oznacza to, że w tej sytuacji, jeśli znamy wartość X_1 , to wiedza o X_2 nie dostarcza nam informacji o X_4 ; byłoby jednak inaczej, gdybyśmy na początku poznali jeszcze X_3 . Odpowiada to „przepływowi informacji” w sieci: między X_2 a X_4 są dwie ścieżki: $S_1 = X_2 \rightarrow X_5 \rightarrow X_1 \rightarrow X_4$ oraz $S_2 = X_2 \rightarrow X_5 \rightarrow X_6 \leftarrow X_4$. Informacja nie przepływa przez S_2 , przepływa jednak przez S_1 . Zmieni się to, kiedy dowiemy się czegoś o X_1 – wówczas obie ścieżki są zablokowane. Gdy jednak uzyskamy również informację na temat X_3 , to dowiemy się czegoś o X_6 , przez co „odblokujemy” ścieżkę S_2 (na tej samej zasadzie, jak w przykładzie o alarmie przeciwpożarowym).

Należy podkreślić, że choć z sieci bayesowskiej możemy odczytać występujące między zmiennymi warunkowe niezależności, nie możemy na jej podstawie wnioskować o ich braku. Przykładem może być sytuacja, w której X, Y to wyniki dwóch niezależnych rzutów symetryczną monetą (gdzie orzeł kodowany jest przez 0, a reszka przez 1), natomiast Z to odpowiedź na pytanie o równość X i Y (0 – fałsz, 1 – prawda). Sieć bayesowska odpowiadająca tym zmiennym była przedstawiona na rysunku 3. Pomimo tego, że wierzchołki X i Z są d -połączone, są one niezależne. Wedle tej zasady działa każdy godny szacunku kryminal: pojedyncza wskazówka nic nie mówi o przestępcy, ale uwzględnienie ich wszystkich pozwala na doprowadzenie go przed oblicze sprawiedliwości.

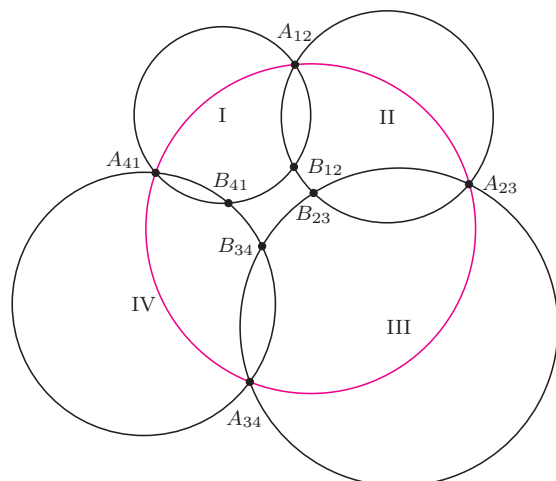
Czytelnik Pragmatyczny zapewne zaczął się już niecierpliwić – wprowadziliśmy mnóstwo nowych pojęć, a sformułowaliśmy tylko jedno twierdzenie, którego nawet nie udowodniliśmy; po co więc cały ten ambaras? Otóż sieci bayesowskie są bardzo poręcznym matematycznym wynalazkiem, pozwalającym w czytelny sposób przedstawiać zależności między zmiennymi losowymi. Są one użyteczne zwłaszcza wtedy, gdy chcemy zilustrować bezpośrednie związki między nimi. Działa to również w drugą stronę – choć na podstawie samych obserwacji nigdy nie jesteśmy w stanie zidentyfikować związków przyczynowo-skutkowych (jest to zasada, którą każda osoba przeprowadzająca analizę statystyczną powinna mieć na uwadze), zidentyfikowanie najprostszej sieci bayesowskiej można traktować jako krok w dobrym kierunku. Zauważmy bowiem, na przykład, że jeśli wśród zmiennych X, Y, Z zaobserwujemy niezależność X od Y , jednak zmienne te są zależne pod warunkiem Z , to wiemy, że mamy wówczas do czynienia ze „zderzaczem”. Stanowi to pewną mglistą przesłankę (nie zawsze słuszną), że X i Y „składają się” na Z ; wiemy jednak z całą pewnością, że Z nie może być przyczyną ani X , ani Y (wówczas bowiem mielibyśmy do czynienia z inną strukturą niezależności). Sprawę często komplikują tutaj tak zwane „ukryte zmienne” – jak, na przykład, wizyta w barze ostatniej nocy, która nie została uwzględniona podczas analizy...

Jeśli...

Drogi Czytelniku, narysuj takie cztery okręgi, że I przecina się z II, II z III, III z IV i IV z I. Powstanie osiem punktów – wspólne punkty I i II nazwij A_{12} i B_{12} i podobnie pozostałe. Jeśli trafi Ci się tak, że – jak na rysunku – punkty $A_{12}, A_{23}, A_{34}, A_{41}$ leżą na jednym okręgu, to wówczas punkty $B_{12}, B_{23}, B_{34}, B_{41}$ też będą leżały na jednym okręgu (jak tutaj) lub na jednej prostej. Udowodnij to!

Podobnie gdyby punkty $A_{12}, B_{12}, A_{34}, B_{34}$ leżały na jednej prostej lub jednym okręgu, to wówczas pozostałe punkty też leżałyby na jednej prostej lub na jednym okręgu.

A czy te prawidłowości będą miały miejsce, gdy niektóre punkty A_{ij} zamienisz z punktami B_{ij} ?

M. K.